

CADRUL LEGAL PRIVIND PROMOVAREA ȘI ASIGURAREA PRINCIPIULUI TRANSPARENȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Galina POGONEȚ,
*doctor în drept, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică
de pe lângă Președintele Republicii Moldova*

SUMMARY

Transparency aims at ensuring greater access of citizens to information and documents in the possession of state institutions, citizen participation in decision making and ensuring the legitimacy, effectiveness and accountability of government to the citizen. The concept of transparency in the decision-making process carried out in institutions is about ensuring citizens' access to documents in the management of state institutions and the public consultation on the adoption of regulations. Transparency, in the broad sense, refers to access to information of any kind, the possibility to choose any form. This paper aims at highlighting and reviewing procedures for transparency in government decision-making in Moldova. It also deals with ways of improving the relationship: public administration - citizens. We try to clarify the concept of transparency in the decisions and the methods by which they are transposed into concrete reality.

Transparența este direct legată de accesul liber la informație, drepturile și libertățile de participare a populației la luarea deciziilor.

Este evident, că pentru realizarea principiului respectiv, este necesar de a cunoaște cadrul legal național și internațional care reglementează acest domeniu.

În primul rând, vom menționa astfel de acte internaționale cum ar fi Declarația Universală a Drepturilor Omului, proclamată de Adunarea Generală a ONU la 10 ianuarie 1948; Carta europeană: exercițiul autonom al puterii locale, adoptată de Consiliul Europei la 15 octombrie 1985 la Strasbourg; Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (Protocolul 11) din 1 noiembrie 1998.

În conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului (art. 19-21), orice persoană are dreptul la libera exprimare, întrunire, asociere pașnică și participare la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanții liberi aleși. Totodată, voința poporului trebuie să constituie baza puterii de stat, să fie exprimată prin alegeri nefalsificate, care urmează să fie organizate prin sufragiu universal, egal și secret sau potrivit

unei proceduri echivalente, care ar asigura libertatea votului.

Prevederile referitoare la dreptul de participare a cetățenilor în gestionarea treburilor obștești sunt incluse și în Carta Europeană: exercițiul autonom al puterii locale, partea introductivă a acestui document specificând că dreptul în cauză „face parte din principiile democratice comune tuturor statelor membre ale Consiliului Europei”.

Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale (art. 10-11) include prevederi vizând dreptul de exprimare, libertate a întrunirilor și de asociere similare celor cuprinse în Declarația Universală și Carta Europeană.

Principiile fundamentale ale participării publice din Republica Moldova sunt prevăzute de Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, precum și de alte legi, acte normative, care pot fi clasificate sub următoarele aspecte:

- accesul la informații;
- dreptul și cadrul de participare la administrarea afacerilor publice;
- dreptul de petiție și apel în justiție.

Astfel, conform art. 34 din Constituție, „dreptul persoanei de a avea acces la orice informație

de interes public nu poate fi îngrădit”, iar „autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și problemelor de interes personal”. De asemenea, Constituția prevede expres prin art. 109, alin. (1), că „Administrația publică în unitățile administrativ – teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, ale descentralizării serviciilor publice, ale eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în problemele locale de interes deosebit”.

Dreptul de acces la informații cu caracter public este reglementat și de Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000, care creează cadrul legal al asigurării transparenței în administrația publică. Potrivit art. 11 din legea specificată, atât autoritățile administrației publice, cât și funcționarii publici sunt furnizori de informație. Obligațiile lor principale sunt: să asigure informarea activă, corectă și la timp a cetățenilor; să garanteze liberul acces la informație; să respecte termenele de furnizare a informației, prevăzute de lege; să dea publicității propriile acte adoptate în conformitate cu legea etc. Potrivit articolului 5 al Legii privind accesul la informație, subiecți ai prezentei legi sunt furnizorul de informații și solicitantul informației. Pot solicita informații oficiale, în condițiile prezentei legi:

- a) orice cetățean al Republicii Moldova;
- b) cetățenii altor state, care au domiciliul sau reședința pe teritoriul Republicii Moldova;
- c) apatrizii stabiliți cu domiciliul sau cu reședința pe teritoriul Republicii Moldova.

Aici se impune o precizare. În cadrul unor debateri asupra Legii privind accesul la informație, a fost exprimată opinia că persoanele juridice nu pot fi solicitanți ai informațiilor oficiale, dreptul în cauză fiind recunoscut doar cetățenilor Republicii Moldova și, în anumite condiții, cetățenilor străini și apatrizilor. Apreciem ca fiind greșit acest punct de vedere și iată care sunt argumentele. Mai întâi, este eronată contrapunerea a doua noțiuni care nu au același gen proxim, mai mult – care aparțin unor ramuri de drept diferite.

Conceptul „cetățean” este al dreptului constituțional, corelativele lui fiind, cum rezultă, de altfel, și din textul de lege citat, „cetățean străin” și „apatrid”. Conceptul „persoană juridică” aparține dreptului civil, corelativul său fiind „persoana fizică”, ambele având genul proxim „subiectele de drept civil”, sau „persoanele” – ca să folosim termenul din Codul civil. Legiuitorul, când folosește termenul „persoane”

(art. 10, 22, 23 din Legea privind accesul la informație), nu face deosebirea dintre persoanele fizice și persoanele juridice, iar ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Pe urmă, în art. 4 alin. (1), același legiuitor spune: „Oricine, în condițiile prezentei legi, are dreptul de a căuta, de a primi și de a face cunoscute informațiile oficiale”. Mai mult ca atât, potrivit art. 12 alin. (3) din aceeași lege, „cu excepția cazurilor solicitării informațiilor cu caracter personal, solicitantul poate să nu indice în cerere datele sale de identificare”; prin urmare, concluzia nu poate fi decât una – pentru legiuitor nu a fost o chestiune de principiu cine depune cererea în cauză: o persoană fizică sau o persoană juridică. De altfel, calitatea de fondator (membru) sau reprezentant al unei persoane juridice nu o exclude pe cea de cetățean; un ziarist, de exemplu, fie că depune cererea de acces la informație din nume propriu, fie că o face în numele ziarului ce l-a împuternicit, este și într-un caz, și în altul cetățean al Republicii Moldova. Mai adăugăm aici că dreptul la informație este unul din drepturile fundamentale prevăzute de Constituție, iar, în scopul unei mai eficiente exercitări a acestora, cetățenii au dreptul de asociere.

În consecință, dacă orice cetățean al Republicii Moldova în parte este în drept să solicite informații oficiale, a fortiori, este în drept să facă acest lucru organizația – persoana juridică constituită de mai mulți cetățeni.

Ar fi existat o problemă reală de interpretare dacă Legea privind accesul la informație nu ar fi numit ca solicitanți de informații oficiale cetățenii, ci persoanele fizice. În acest caz, într-adevar, potrivit argumentului logic per a contrario, urma să deducem că persoanele juridice nu au acest drept. Însă, deoarece legiuitorul de la 2000 a numit titular al dreptului de acces la informație cetățeanul, distincția dintre persoanele fizice și persoanele juridice, așa cum am arătat, nu mai prezintă interese.

Misiunea unui parlament nu sfârșește în momentul adoptării legii, ci continuă și după aceasta prin supravegherea executării acesteia. Într-adevar, eficiența unei legi depinde de concretețea regimului sancționator. Și chiar dacă, în ceea ce privește acest aspect, cauza dificultăților nu este atât redactarea legii, cât felul în care aceasta este interpretată și aplicată de către instanțele de judecată, chestiunea modificării sau completării Legii privind accesul la informație rămâne deschisă.

Informația este „materie primă” a ziaristului. Accesul la această „materie primă” este garantat de art. 34 din Constituția Republicii Moldova și dez-

voltat de Legea privind accesul la informație.

Prin urmare, este explicabil faptul că organizațiile mass-media își întocmesc calendarele editoriale contând pe soluționarea în termenul legal a cererii de acces la informație, fiindcă este firesc de a construi un calendar de lucru în baza unui drept garantat. Nesoluționarea în termen a cererii de acces la informație, pe lângă faptul că sparge cadența calendarului editorial, mai are un efect negativ – determină ziariștii să publice informații dobândite din alte surse, câteodată, incomplet verificate, ce pot provoca litigii. În mod cert, nesoluționarea în termen a cererilor de acces la informație provoacă prejudicii morale și materiale. Birocratul nu trebuie cocoloșit, ci sancționat și obligat să respecte legea. Totodată, această atitudine scoate în evidență inconsecvența și echivocitatea jurisprudenței moldovenești. Se creează o situație când, pe de o parte, judecătorii dispun cu dărnicie repararea prejudiciului moral celor ce pretind că sunt victimele materialelor din presă ce le lezează demnitatea, iar, pe de altă parte, resping cererile de reparare a prejudiciului cauzat solicitanților prin nesoluționarea cererilor de acces la informație. Se creează un cerc vicios: adesea cei ce pretind că li s-a lezat onoarea sunt demnitari de stat care stricționează accesul la informație. Altfel spus, aceștia, prin nesoluționarea cererilor legale de acces la informație, împing investigațiile spre alte surse de informare, ca, până la urmă, să se convingă că informația astfel obținută le lezează onoarea. Dacă autoritățile ar prezenta informațiile solicitate la timp și complet, ar fi mai puține persoane cu onoarea lezată.

În articolul 17, „Readresarea cererilor”, din Legea privind accesul la informație este inserată o norma fără de care instituția de drept în cauză ar fi inefficientă. În conformitate cu acest articol, „cererea de furnizare a informației poate fi readresată altui furnizor, cu informarea obligatorie a solicitantului în decurs de 3 zile lucrătoare de la momentul primirii cererii și cu acordul solicitantului, în următoarele cazuri:

a) informația solicitată nu se află în posesia furnizorului sesizat;

b) informația solicitată deținută de alt furnizor ar satisface mai deplin interesul față de informație al solicitantului”. Așadar, cererea de acces la informație poate fi readresată doar în termen de 3 zile lucrătoare de la momentul primirii cererii și cu acordul solicitantului. Există o regulă care, indiscutabil, dă peste cap practica birocratică de a purta cetățeanul de la o autoritate la alta. Tocmai de aceea, atunci când solicitantului de informații i se cere

acordul de readresare a cererii, acesta trebuie să se convingă de temeinicia acesteia pentru a nu se pomeni urcat într-un „carusel birocratic”.

Un motiv de refuz al accesului la informație, invocat din ce în ce mai frecvent de către autoritățile publice centrale, este faptul că informația solicitată constituie secret de stat. Faptul este deja notoriu, iar unele refuzuri astfel întemeiate au fost publicate și în presă. Și pentru că tendința este îngrijorătoare, vom stăruii mai mult asupra acestui subiect delicat. Invocarea secretului de stat ca motiv de refuz al accesului la informații nu este întâmplătoare. Demnitarii contează pe reminiscențele vechii mentalități. Ei mizează pe ideea inoculată în perioada sovietică că Puterea poate categorisi ca secret de stat orice informație – secretul de stat constituind regula; că accesul la astfel de informații e strict oprit muritorilor de rând, altfel apar necazuri; că funcționarul, indiferent de rangul său, tot e mai bine să nu spună nimănui ceea ce a aflat în cadrul activității de serviciu, chiar dacă e vorba de lucruri banale ce țin de rutina profesională. În general, secretul de stat încă adesea este văzut de unii ca un spațiu obscur, intangibil, accesibil doar celor aleși.

Indubitabil, o asemenea percepere este demodată și păguboasă. Într-un stat de drept nimeni nu este mai presus de lege. Prin urmare, nu sunt mai presus de lege nici cei ce dețin secretul de stat dar, mai ales, – atenție! – cei ce pretind că îl dețin. Instituția secretului de stat (a cărei necesitate nu o punem la îndoială) este și ea reglementată prin lege. Se impune o delimitare clară între informația ce constituie secret de stat și atribuirea unei informații la secretul de stat. Doar legea statuează ce informație constituie secret și nu funcționarul, chiar dacă e de rang înalt. Funcționarii, și nu oricare, ci doar cei numiți în Nomenclatorul persoanelor cu funcție de răspundere investite cu împuterniciri de a atribui informațiile la secret de stat, după ce constată că o informație concretă întrunește condițiile legii cu privire la secretul de stat și ale Nomenclatorului informațiilor atribuite la secret de stat, au obligația să-i confere acesteia caracter secret. Așadar, secretul de stat nu este un tărâm al liberului arbitru, ci se supune unor reguli și, în primul rând, principiilor și modului de secretizare a informațiilor. Totodată, este important de precizat, potrivit art. 10 alin. (4) al Legii nr. 106/1994 cu privire la secretul de stat, persoanele cu funcție de răspundere investite cu împuterniciri de a atribui informația la secret de stat poartă răspundere pentru atribuirea neîntemeiată a informației la secret de stat. Istoria instituției secretului de stat confirmă un trist ade-

văr: majoritatea informațiilor calificate ca secret de stat se referă, direct sau indirect, la infracțiuni sau chiar crime împotriva umanității. Un regim politic pe cât este mai puțin democrat, pe atât are mai multe secrete. Foștii cetățeni ai URSS s-au convins de acest adevăr în perioada „perestroicăi gorbacioviste”, când a fost realizat un acces limitat la arhive – în spatele temutului „strict confidențial” din perioada stalinistă (dar și până atunci, și după aceasta) erau execuții, deportări, torturi, umilințe... În fostele state socialiste din Europa Centrală această instituție a fost Transparency International – Moldova determinată să activeze după regulile democratice datorită unor factori care au lipsit în cazul Republicii Moldova.

Totuși conform art. 14 alin. (1) din Legea nr. 106/1994 Cu privire la secretul de stat, „cetățenii, întreprinderile, instituțiile, organizațiile și organele administrației de stat au dreptul să se adreseze comisiei interdepartamentale pentru apărarea secretului de stat, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, inclusiv arhivelor de stat, cu cererea de a scoate de la secret informațiile ce constituie secret de stat sau secretizate neîntemeiat”. Desigur, această normă oferă o șansă pentru cunoașterea mai bună a prezentului, dar, mai ales, a trecutului unei societăți. Conform Legii cu privire la secretul de stat, secretul de stat îl constituie informațiile protejate de stat în domeniul activității sale militare, economice, tehnico-științifice, de politică externă, de recunoaștere, de contrainformații și operative de investigații, a căror răspândire, divulgare, pierdere, sustragere sau distrugere poate periclita securitatea Republicii Moldova. Gradul de secretizare a informațiilor ce constituie secret de stat trebuie să corespundă gravității pericolului ce poate fi adus securității Republicii Moldova în caz de răspândire a acestor informații. Sunt stabilite trei grade de secretizare a informațiilor ce constituie secret de stat și mențiunile respective privind secretizarea pentru purtătorii informațiilor în cauză: „de importanță deosebită”, „strict secret”, „secret”. Aplicarea acestor mențiuni pentru secretizarea informațiilor ce nu constituie secret de stat nu se admite. Persoanele cu funcții de răspundere investite cu împuterniciri de a atribui informația la secret de stat poartă răspundere pentru atribuirea neîntemeiată a informației accesibile la secret de stat. Organele administrației, ai căror conducători sunt investiți cu împuterniciri de a atribui informațiile la secret de stat, sunt obligate să revizuiască periodic, însă nu mai rar decât peste fiecare 5 ani, conținutul nomenclatoarelor departamentale ale

informațiilor care urmează a fi secretizate.

Este interzisă secretizarea informațiilor privind:

a) faptele de încălcare a drepturilor și libertăților omului și ale cetățeanului;

b) evenimentele extraordinare și catastrofele ce periclitizează securitatea și sănătatea cetățenilor și urmările lor, precum și calamitățile, prognozele și urmările lor;

c) starea reală de lucruri în domeniul învățământului, ocrotirii sănătății, ecologiei, agriculturii, comerțului, precum și a ordinii de drept;

d) faptele de încălcare a legalității, inactivitatea și acțiunile ilicite ale organelor puterii de stat și ale persoanelor cu funcții de răspundere, dacă divulgarea acestor fapte nu va periclita securitatea Republicii Moldova.

Secretizarea nu se admite în cazul în care ea se rasfrânge negativ asupra realizării programelor de stat și de ramură ale dezvoltării social-economice și culturale sau reține concurența agenților economici. Cetățenii, întreprinderile, instituțiile, organizațiile și organele administrației de stat au dreptul să se adreseze comisiei interdepartamentale pentru apărarea secretului de stat, întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, inclusiv arhivelor de stat, cu cererea de a scoate de la secret informațiile ce constituie secret de stat sau secretizate neîntemeiat. Organele administrației de stat, întreprinderile, instituțiile și organizațiile, inclusiv arhivele de stat care au primit astfel de cereri sunt obligate, în termen de până la 3 luni, să le examineze și să dea răspuns argumentat. Dacă ele nu sunt împuternicite să rezolve chestiunea scoaterii de la secret a informațiilor, cererea se trimite, în decurs de o lună de la primirea ei, organului puterii de stat și administrației de stat investite cu astfel de împuterniciri sau comisiei interdepartamentale pentru apărarea secretului de stat, ceea ce i se comunică solicitantului.

Motivarea atribuirii informațiilor la secret de stat poate fi atacată în justiție.

În corespundere cu Legea cu privire la secretul comercial, prin secret comercial se înțelege informațiile ce nu constituie secret de stat, care țin de producție, tehnologie, administrare, de activitatea financiară și de altă activitate a agentului economic, a căror divulgare (transmitere, scurgere) poate să aducă atingere intereselor lui. Conținutul și volumul de informații ce constituie secret comercial sunt stabilite de agentul antreprenoriatului. Prin divulgarea secretului comercial se înțeleg acțiunile premeditate sau nepremeditate ale lucrătorilor agentului economic care dispun de informații ce

constituie secret comercial, ce au condus la dezvăluirea prematură, la folosirea și răspândirea necontrolată a acestora.

Obiecte ale secretului comercial nu pot fi:

a) documentele de constituire, precum și documentele ce dau dreptul de a practica activitate de antreprenoriat și anumite tipuri de activitate economică ce urmează a fi licențiate;

b) informațiile în formă stabilită a dărilor de seamă statistice, precum și a dărilor de seamă privind exercițiul economico-financiar și alte date necesare pentru verificarea corectitudinii calculării și achitării impozitelor și a altor plăți obligatorii;

c) documentele de achitare a impozitelor, a altor plăți la bugetul public național;

d) documentele care atestă solvabilitatea;

e) informațiile privind componența numerică și structura personalului, salariul lucrătorilor, condițiile de muncă, precum și cele privind disponibilitatea locurilor de muncă;

f) informațiile cu privire la poluarea mediului înconjurător, încălcarea legislației antimonopol, nerespectarea regulilor de protecție a muncii, comercializarea producției care dăunează sănătății consumatorilor, precum și cu privire la alte încălcări ale legislației și mărirea prejudiciului cauzat.

Legea securității statului stipulează că activitatea de asigurare a securității statului nu poate leza drepturile și libertățile legitime ale omului. Nu se admite amestecul în viața familială și particulară, lezarea dreptului de proprietate privată. Statul asigură secretul scrisorilor, telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare. Nu se admite nici o acțiune ce atentează la onoarea și demnitatea omului, dacă acesta nu a săvârșit vreo faptă ce prezintă, conform legii, o amenințare la adresa securității statului. Cetățenii sunt informați asupra activității organelor securității statului prin mijloacele de informare în masă și prin alte forme în modul stabilit de legislație. Organele securității statului, potrivit competențelor lor, sunt obligate să asigure informarea cetățenilor la cererea acestora asupra problemelor ce țin de interesele lor personale. Totodată, nu se admite divulgarea informațiilor ce constituie secret de stat, militar, de serviciu ori comercial, precum și a informațiilor cu caracter confidențial a căror divulgare ar putea prejudicia securitatea statului, onoarea și demnitatea persoanei sau ar putea leza drepturile și libertățile sale.

Potrivit Legii privind organele securității statului, cetățenii sunt informați asupra activității organelor securității statului prin mijloacele de infor-

mare în masă și prin alte forme, în modul stabilit de legislație. Informația privitoare la drepturile și obligațiile, la direcțiile principale de activitate a organelor securității statului este prezentată integral. Se interzice a face publice informațiile ce constituie secret de stat, militar, de serviciu ori comercial, precum și informații cu caracter confidențial, a căror divulgare ar putea prejudicia securitatea statului, onoarea și demnitatea persoanei sau ar putea leza drepturile și libertățile acesteia, cu excepția cazurilor prevăzute de legislație în interesul justiției.

Totodată, potrivit prevederilor Legii presei nr. 243-XIII din 26.10.1994, „persoanele oficiale ale autorităților publice prezintă operativ materialul și informația solicitată de publicațiile periodice și de agenția de presă, exceptând materialele și informațiile, calificate drept secret de stat”.

Am remarcat deja, că societatea civilă dispune de dreptul de a participa la administrarea treburilor publice. Dreptul de participare la administrarea treburilor publice este reglementat de Constituția Republicii Moldova, art. 39 „Dreptul la administrație”. Conform prezentului articol, „cetățenii Republicii Moldova au dreptul de a participa la administrarea treburilor publice nemijlocit, precum și prin reprezentanții lor, iar fiecărui cetățean i se asigură accesul la o funcție publică”. Totodată, art. 40 din Constituție reglementează desfășurarea liberă a unor atare forme de participare, ca mitingurile, demonstrațiile, manifestațiile, procesiunile sau alte întruniri „care sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic”.

Cadrul legal al participării la gestionarea afacerilor publice este completat de prevederile Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor nr.560-XIII din 21.07.1995, Codului electoral, Legii nr.1381-XIII din 21.11.1997 și Legii privind administrația publică locală nr. 123-XV din 18.03.2003. Astfel, potrivit Legii cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor, forme de participare la întruniri pot fi mitingurile, demonstrațiile, manifestațiile, procesiunile, marșurile, pichetările, grevele desfășurate în locuri publice, în afara unității economice sau locului de lucru, orice alte adunări ale cetățenilor ce nu sunt indicate în legea nominalizată sau a căror desfășurare nu este reglementată de o altă lege. Organizarea unor atare întruniri poate avea loc cu condiția asigurării ordinii publice prin antrenarea în bază de contract a poliției și a altor organe și servicii similare. Conform prevederilor legislației specifice, organizatorii întrunirilor pot fi cetățenii Republicii Moldova (care au împlinit 18 ani și au capacitate de exercițiu), partidele și alte organizații.

Întrunirile trebuie declarate de către organizatori și întrunirile se desfășoară în mod pașnic, fără arme, fără acțiuni violente, fără antrenarea elevilor etc. Suplimentar la opțiunile participative la nivel național, există și căi juridice de organizare a diferitelor manifestări la nivel local. De exemplu, în unele localități, prin decizia consiliului local sunt instituite adunările de sector și sfatul bătrânilor. Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor prevede, de asemenea, și alte aspecte privind desfășurarea întrunirilor publice, cum sunt situațiile de sistare a întrunirilor (în cazul în care acestea îndeamnă la agresiuni, războaie etc.); locul și timpul întrunirii care urmează să fie coordonate cu autoritățile publice care au permis desfășurarea acesteia; obligațiile și responsabilitățile organizatorului întrunirii și ale participanților; obligațiile și responsabilitățile factorilor de decizie din primărie, poliție etc. Este de remarcat că, potrivit normelor legale, nimeni nu poate să fie supus urmărilor pentru liberă exprimare sub aspect politic.

În scopul asigurării transparenței și accesului la informație, Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public stipulează că ordinea de zi a ședințelor consiliului local se aduce la cunoștința locuitorilor satului (comunei), orașului (municipiului) prin presa locală sau prin alt mijloc de publicitate și că ședințele consiliului local sunt publice. Deciziile consiliului local cu caracter normativ devin executorii de la data aducerii la cunoștința publică prin publicare sau afișare în locurile publice, iar cele individuale – de la data comunicării persoanelor interesate. Aducerea la cunoștința publică a deciziilor cu caracter normativ se face după expirarea termenului de 7 zile, în care președintele comitetului executiv al consiliului raional poate exercita calea de atac în fața instanței de judecată sau după rămânerea definitivă a hotărârii instanței de judecată, prin care acțiunea președintelui comitetului executiv al consiliului raional a fost respinsă. Legea conține un șir de prevederi ce privesc participarea cetățenilor la luarea deciziilor. Astfel, art.3, alin.1 din această lege stabilește că administrarea publică în unitățile administrativ-teritoriale se întemeiază pe principiile autonomiei locale, descentralizării serviciilor publice, eligibilității autorităților administrației publice locale și ale consultării cetățenilor în probleme locale de interes deosebit. Totodată, art. 8 din aceeași lege stipulează că „în problemele de importanță deosebită pentru unitatea administrativ-teritorială poate fi consultată populația prin referendum local, în condițiile Codului electoral. În problemele de interes

local care preocupă o parte din populația unității administrativ-teritoriale pot fi organizate consultări, audieri publice și convorbiri în condițiile legii”.

Codul electoral stabilește modul de organizare și desfășurare a alegerilor Parlamentului, autorităților administrației publice locale, precum și modul de organizare și desfășurare a reverendelor. Codul electoral conține 5 reglementări ce țin de accesul la informații cu caracter electoral. Astfel, Comisia Electorală Centrală:

- conlucrează, în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor, cu mijloacele de informare în masă și asociațiile obștești, la organizarea manifestărilor ce țin de educația civică a alegătorului și informarea populației asupra desfășurării procesului electoral;

- pregătește programe de informare a alegătorilor în perioada electorală;

- oferă mijloacelor de informare în masă informații cu privire la desfășurarea alegerilor și la practica administrativă utilizată în acest sens. Codul electoral stipulează că toate ședințele la care Comisia Electorală Centrală examinează probleme electorale, inclusiv ședințele la care urmează să adopte hotărâri asupra problemelor electorale, sunt deschise pentru reprezentanții mijloacelor de informare în masă și pentru public. Comisia Electorală Centrală asigură transparența operațiilor electorale, fapt ce permite mijloacelor de informare în masă și populației să aprecieze activitatea Comisiei. În perioada electorală, Comisia Electorală Centrală oferă alegătorilor informații electorale.

Legea cu privire la Guvern stipulează că ședințele Guvernului sunt publice. La ele pot participa și alte persoane, în conformitate cu legislația. La decizia Prim-ministrului, ședințele pot fi închise. Guvernul asigură transparența activității sale. În acest scop, Guvernul, din oficiu sau la solicitare, hotărăște publicarea în mijloacele de informare în masă (inclusiv electronice) a anumitor proiecte de acte legislative și proiecte de acte ale Guvernului, stenograme ale ședințelor sale publice și ale altor acte vizând activitatea executivului, în funcție de importanța lor pentru societate. După caz, prin aceeași hotărâre, Guvernul stabilește modul de dezbatere publică a proiectelor de acte legislative și a proiectelor de acte ale Guvernului, de acumulare, examinare și discutare a propunerilor prezentate în legătură cu acestea. Hotărârile și dispozițiile Guvernului, cu excepția celor care conțin secret de stat, se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova în termen de 10 zile de la data adoptării sau emiterii. Transparența în activitate se poate asi-

gura și prin respectarea dreptului la petiție și apel în justiție, reglementat de Constituție și Legea cu privire la petiționare nr. 190-XIII din 19.07.1994. În particular, art. 52 din Constituție prevede că „cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatărilor”.

Legea cu privire la petiționare stabilește mecanismul de examinare a petițiilor cetățenilor Republicii Moldova adresate organelor de stat, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor. Sub incidența acestei legi cad și cetățenii străini, apatrizii, ale căror drepturi și interese legitime au fost lezate pe teritoriul Republicii Moldova.

Prezentarea succintă a legislației ce reglementează participarea societății civile la luarea deciziilor ne permite să constatăm că aceasta, în linii generale, conține prevederile necesare realizării unei asemenea participări.

Totodată, este de remarcat lipsa unei legi care ar reglementa mecanismul exercitării dreptului participativ și dreptului la inițiativa cetățenească. De asemenea, simpla recunoaștere a faptului că Republica Moldova dispune de un cadru legal în acest domeniu nu presupune în mod automat respectarea lui.

Cu părere de rău, aplicabilitatea cadrului legal este redusă, ce se explică prin necunoașterea, nerespectarea, precum și prin încălcarea frecventă a prevederilor acestuia. Altfel spus, sunt necesare măsuri de asigurare a realizării drepturilor de acces la informații, de petiționare, de participare la luarea deciziilor etc., începând de la familiarizarea populației cu drepturile constituționale, instruirea și reciclarea funcționarilor publici până la aplicarea unor sancțiuni riguroase pentru încălcarea acestor drepturi.

BIBLIOGRAFIE

¹ Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1. Pag.11.

² Carta europeană a autonomiei locale din 15.10.85, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1999, volumul 14. - Pag.14.

³ Republica Moldova este membru al Consiliului Europei din 13.07.1995.

⁴ Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale din 04.11.1950, publicată în ediția oficială „Tratate internaționale”, 1998, volumul 1. Pag.341.

⁵ Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.

⁶ Legea privind accesul la informație nr. 982-XIV din 11.05.2000, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8890 din 28.07.2000.

⁷ Legea cu privire la secretul comercial, nr.171-XIII din 06.07.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.13 din 10.11.1994.

⁸ Legea cu privire la secretul comercial, nr.171-XIII din 06.07.1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.13 din 10.11.1994.

⁹ Legea securității statului, nr.618-XIII din 31.10.1995, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.10-11 din 13.02.1997.

¹⁰ Legea privind organele securității statului, nr. 619-XIII din 31.10.1995, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.10-11 din 13.02.1997.

¹¹ Legea presei nr. 243-XIII din 26.10.1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 2/12 din 12.01.1995.

¹² Legea cu privire la organizarea și desfășurarea întrunirilor nr. 560-XIII din 21.07.1995, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 61/183 din 02.11.1985.

¹³ Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158 din 04.07.2008.

¹⁴ Codul electoral adoptat la 21.11.97 nr. 1381, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 81/667 din 08.12.1997.

¹⁵ Legea cu privire la Guvern, nr. 64-XII din 31.05.1990, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.131-133 din 26.09.2002.

¹⁶ Legea cu privire la petiționare nr. 190-XIII din 19.07.1994, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 6-8 din 24.01.2003.